

orgánu dorostu realistické strany, ukazuje, že mládež šťastně vymaňuje se ze surové sugesce, kterou ji spoutali staří, a že dopracovává se svého samostatného, správného a čestného soudu o dnešních literárních bojích a zejména o boji našeho listu s realistickým násilnictvím a zpátečnictvím a s realistickou rabulistikou à la Herben a Vodák. Pp. dři Zdeněk Chytil a Frant. Bartoš vyslovují se o mé loňské kampani s drem Herbenem a uznávají, že stranické politické schema nesmí znásilňovati tvorbu náboženskou a básnickou, poněvadž náboženství, poesie a umění jsou svéprávné duchové oblasti, řídící se ve své tvorbě a ve svém růstu *vlastními* zákony, převyšujícími nekonečně významem, hodnotou a dosahem ryze příležitostné formulky toho kterého útvaru politického; oba pánové jasně cítí a vyslovují i, že církevnicky nesaňselivé stanovisko Herbenovo jest *hřích na životě* a že podvádí a poškozují se jím nejvíce — právě realistická strana. Dr Fr. Bartoš otevřeně vyznává, že metoda herbenovská někdejší silný duchový směr a ráz, kterým býval realism, přeměnila v malichernou víru slovnou a písmennou, z níž vyprchal duch a která stává se nástrojem stagnace a tyranie. Volá se stejnou statečností jako moudrostí po radikální reformě, která by svedla do strany opravdovou tvorbu a vymetla z ní pohodlné orthodoxnické kaceřování nepohodlných lidí. „Okamžik jest nejvyšší vážný a kritický,“ píše dr Bartoš, „běží o naše bytí či nebytí. Buď bude realism, jakým byl a jakým není, anebo je lépe, aby vůbec nebyl. Buďto se očistíme skutkem — dovolte mi parafrázovat několik mužných slov Šafaříkových — a dokažme, že jsme s vysoké cíle a úkoly, k jakým se hlásíme — anebo se cvaľem přelejme v socialisty, státoprávníky, agrárníky a třeba i mladočechy, abychom nebyli dále jiným stranám na obtíž a národu překážkou... Buďto dovedme, abychom s pravou chloubou mohli říci: jsem realista, anebo jimi být přestaňme.“ — Radosným dojmem působí i oba jubilejní články o Macharoví a Sovovi; jest z nich patrné, že hrubé stranické politikaření literární, které musilo urazit v jubilejních článcích Vodákových každou jemnější mysl jakéhokoli soudu a přesvědčení literárního, jest mládeži cizí; a více: jest zřejmé, že mládež opravdově literárně myslí a pracuje — jinak nemohla by souditi s takovou poučenou jemností a obzíravostí kritickou. „A neváhám přiznati,“ píše p. L. N. Zvěřina, „že padesátiletý věřící, zvrucnělý Sova je nám mladým svými, Žněmi blíží než padesátiletý nevěřící Machar svým schematickým ‚Svědomím věků.‘“ A p. Jaromír Stránský vystihuje opravdu punctum litis, píše-li: „Myšlenkové bohatství vlítí do veršů není samo o sobě nic protiuměleckého, ale dává se věsti pouze rozumovou inspirací a negativními vlnami, zabíhajícími stále do programovosti, přináší vždy uměleckou slabost, nemožnost svým celým životním osudem trpěti a radovati se v tvůrčím díle. A tak: není-li česká přítomnost možna bez Machara, cítíme-li i dnes stále všichni, čím Machar pro nás je — nesmíme si tajiti, že musíme jít nad něho. Náš kulturní problém je jiný, složitější, kladnější.“ To je mužné a spravedlivé slovo. Jsem poslední, kdo by neměl úcty a lásky k dílu Macharovu tam, kde jest opravdu silné a tvůrčí; jsem první, kdo by protestoval, kdyby dílo to bylo nedoceňováno. Nejsem estét, hledající v umění jalovou dekorativnost, která dnes šumí a zítra zvětrá; naopak: toužím po tektonice, po zákonné logice a nutnosti výrazové a odsuzuji tam, kde jich nenalézám. Prostota, střízlivost výrazová může býti podle případu stejně výrazem vnitřní tvůrčí síly jako vnitřní

chudoby. Jsou případy, kdy střízlivý pohled projevuje sílu: to tam, kde prodírá se k jádru věci a vynáší je zpod vrstev nakupených a odvozených. A jsou případy, kdy střízlivost pohledu a výrazu jest následek vnitřní mdloby, slabosti, chudoby, stámutí: to tam, kde jen popisuje jevy, ať přítomné, ať historické. V díle Macharově jest střízlivost obojího druhu, tvůrčí i parafrázující, a musí býti přesně lišena. Ale nedám si namluvíti a se mnou nikdo, kdo ví, co jest to opravdová poesie a opravdové umění, že jest tvůrčí síla tam, kde básník přelévá svou historickou předlohu v tůž monotónní, a priori daný, schematický útvar nekonečných blankversů, kde parafrázuje a okresluje jen svědomitě, co jest vysloveno v pramenech nejednou výrazněji a mohutněji.

Macharovo dílo, souzeno jsouce jako celek, jest bezesporně dílo silné a významné a zaslouží si tvé úcty a lásky; ale není dílo *jedině* : jest jen jeden proud, kterým tekla tvůrčí síla současná, a vedle něho jsou proudy a toky jiné, jsou tvůrčí útvary jiné, stejně oprávněné, poněvadž stejně poetivé, silné a vnitřně pravdivé. A nejpochybenější jest již dělati z tohoto díla cosi absolutního, bezesporně dokonalého a jedině oprávněného a ubíjeti jím všechno v přítomnosti; tím poslouží se i dílu Macharovu špatně, poněvadž upírá se mu tím jeho vývojnost a životnost, jeho spontánnost a dobrodružná náhodnost, které v něm opravdu jsou a jež právě je činí milým upřímnému milovníku poesie; ano, jsou v něm kazy, skoky, nelogičnosti, necelosti, nahodilosti, myšlenkové rozpory a povrchnosti, improvisační spěch a chvat, a dobře že jsou: zle by bylo, kdyby jich v něm nebylo.

Ale činiti z díla tohoto měřítko a normu vši tvorby české, týčiti je nad dneškem jako velehoru, zaléhající a dusící všechnu vývoj a růst a všechnu rozmanitost kolem sebe, jest stejný hřích na něm jako na životě. Dnes jde a *musí* jíti naše tvorba básnická jinými cestami a k jiným cílům, a správně řekl p. Jaromír Stránský, že k složitějším a kladnějším.

Náboženský

Psáti dnes již samo slovo „náboženství“ nebo „náboženský“ přiči se mně skoro fysicky: tolik duševní hrubosti, nevzdělanosti a demagogie nalepilo se dnes v Čechách na tyto představy, že čistotný člověk třikrát se rozmyslí, nežli dá nahlédnouti, byť jen skulínou, do svých vnitřních zkušeností a přesvědčení o tomto sujetu.

Ale článek, který mně dává podnět k následujícím řádkům, jest projev *člověka mladého* a nadto projev při své nesprávnosti *čestný* a *slušný* : a poněvadž, doufám, bude čtena pozorně a čestně mládeží, na niž se zde obracím, píší tuto stať.

V posledním čísle Studentské revue píše p. Vasil Škrach o „konvertitech, monistech a hledání nového náboženství“, článek, jenž dotýká se přímo a sice odmitavě i mne jako prý „náboženského romantika“, obráceného prý cele do minulosti, který přejímá konservativně katolicism a jenž tak „přilisi vžil se v uzákoněnost kultury středověké“, až ztratil smysl pro nové sociální skutečnosti.

Pan Škrach vykreslil tu můj portrét *zcela fantastický* a mluveno přímo: *úplně falešný a nepravdivý od a do ž.* Pan Škrach vychází z mého nedávného prý výroku, že by „vývoj mohl nového člověka přivesti ke katolicismu“. Ale tento můj domnělý výrok jest úplná fikce: já nikdy nic takového neřekl, ani nemyslil! Kolikrát, u všech rohatých, mám připomínat znění tohoto výroku! Kolikrát domáhati se, aby mně